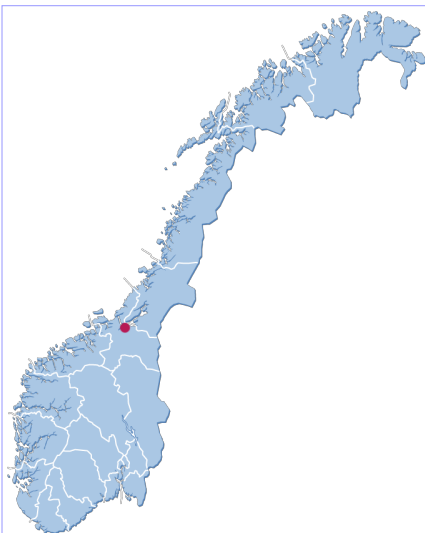
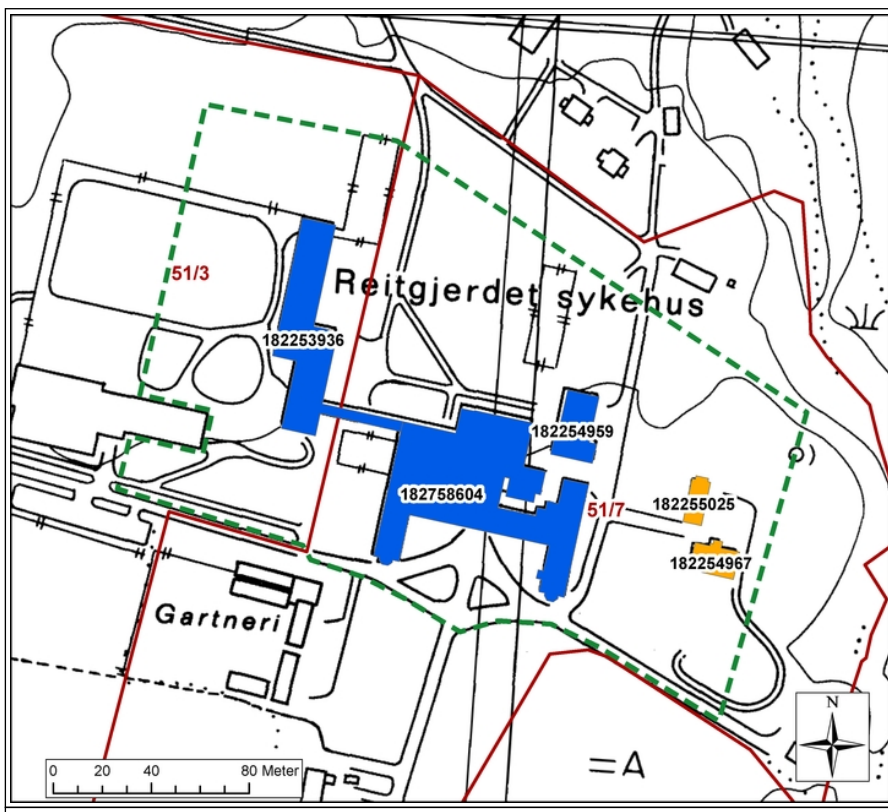

Bygnings- og eiendomsdata

Fylke:	Sør-Trøndelag
Kommune:	1601/Trondheim
Opprinnelig funksjon:	Spedalskeinstitusjon
Nåværende funksjon:	Psykiatrisk sykehus
Foreslått vernekategori:	Verneklasse 1, fredning
Totalt antall bygg:	11

Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9901552	Brøsetv. 98 - Bygg 01 - Hovedbygget	1861	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	182758604	51/7
9901554	Brøsetv. 98 - Bygg 03 - sykeavdeling	1961	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	182253936	51/3
9901557	Brøsetv. 98 - Bygg 06 - forvalterbolig	1850 - 1874	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	182254967	51/7
9901561	Brøsetv. 98 - Bygg 12 - Verksted med garasje		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	182254959	51/7
9902959	Brøsetv. 98 - Bygg 20 - garasje, redskapsbod	1920	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	182255025	51/7

Vern kompleks

Formål:	Formålet er å bevare Brøset (tidligere Reitgjerdet) som kulturminne knyttet til et tidlig nasjonalt helsepolitisk løft til fordel for de spedalske, men senere også i egenskap av å være landets spesialasyl for særlig vanskelige sinnssyke.
Begrunnelse:	Byggingen av Reitgjerdet pleiestiftelse for spedalske på slutten av 1850-tallet var et stort helsepolitisk løft i kampen mot en sykdom hvor Norge i et europeisk perspektiv var særlig hard rammet, men også sto langt fremme i forskningen. Reitgjerdet/Brøset er helsehistorisk verdifullt i egenskap av sin rolle som landets spesialasyl for særlig vanskelig sinnssyke. Både som leprainstitusjon og som spesialsykehus representerer Brøset senere utviklingstrinn for to andre viktige norske kulturminner: leprahospitalet i Bergen og kriminalasylet i Trondheim. Det er disse to virksomhetene, og de bygningene som virksomhetene utspilte seg i, som gjør Brøset til et enestående anlegg i norsk helsehistorie.
Omfang:	Vernet omfatter den gamle hovedbygningen fra 1861, til hørende likhus; forpakterboligen med uthus og sykeavdelingen fra 1961. Anbefalt verneområde er vist på kart.

Beskrivelse kulturmiljø**Bakgrunn**

Reitgjerdet pleiestiftelse for spedalske ble tatt i bruk 1861 og skulle gi plass til 250 pasienter. Det var et stort helsepolitisk løft å oppføre et så vidt stort anlegg på denne tiden. Pasientgruppen utgjorde ca 3000 på landsbasis på 1850-tallet. Dette er en sykdomstilstand hvor norske forskere lå langt fremme, mest kjent er Armauer Hansen som oppdaget leprabasilillen i 1873. Ca 60 år senere hadde antallet spedalske minsket kraftig og i 1923 ble anlegget konvertert til psykiatrisk sykehus for særlig vanskelig sinnssyke menn, eller til såkalt "asyl med fængselsmessig sikkerhet". Sykehuset ble slått sammen med Kriminalasylet i 1961 og lagt til Reitgjerdet. Kriminalasylet hadde vært en avdeling av Trondhjems straffeanstalt hvor man tok imot de som både var sinnssyke og kriminelle. Sykehuset var en del av kriminalomsorgen og etter sammenslåingen og utbyggingen i 1961 hadde man på det meste over 260 pasienter fra hele landet. På andre måter var Reitgjerdet et vanlig asyl med gårdsbruk, økonomibygninger og personalboliger, og med en parkmessig ramme rundt bygningene. Sykehuset ble utvidet i 1961 med bygg 03 Sykeavdelingen, og en del personalboliger. Etter dette er et arbeidsterapibygg oppført 1977. Fra 1978 ble Reitgjerdet sykehus gjenstand for intens offentlig debatt og kritikk. Det var særlig bruken av tvang på institusjonen som ble kritisert. Reitgjerdet sykehus ble formelt lagt ned i 1987. Virksomheten fortsatte likevel med en annen struktur og en annen stedsbetegnelse da den regionale sikkerhetsavdelingen ved Sør-Trøndelag psykiatriske sykehus (Brøset) samtidig ble opprettet. Denne delen av psykiatrien skulle nå desentraliseres. Egne sikkerhetsavdelinger ved fylkessykehusene, og fire regionale sikkerhetsavdelinger for særlige vanskelige og/eller farlige sinnslidende ble opprettet som erstatning for Reitgjerdet.

Dagens situasjon

De fleste av bygningene som knyttet seg til gårdsbruket er borte i dag. Et viktig unntak er en forpakterbolig som trolig er oppført sammen med leprainstitusjonen, og noen mindre bygninger. Den gamle direktørvillaen i 1920-tallsklassisisme står også fortsatt. Områdets åpne parkpreg er bevart. Særlig karakteristisk er alléene i den gamle hovedbygningens hovedakse (nord-syd) og tverrakse (øst-vest). Sykeavdelingen bygning 03 fra 1961 er i dag i bruk som pasientbygning, mens den gamle hovedbygningen i hovedsak rommer kontorer. Ellers er planene at St. Olavs virksomhet på området skal legges ned og flyttes til Østmarka.

Eiendomshistorikk

1861: Reitgjerdet pleiestiftelse for spedalske ble tatt i bruk, plass til 250 pasienter. Anlagt på parseller av gårdene Reitgjerdet og Angelltrøa.
1880: Anlegget får egen avdeling for spedalske med sinnssykdom.
1886: Stortinget vurderer spedalskdelen av Reitgjerdet nedlagt.
1895: Kriminalasylet i Trondheim opprettes, felles direktør med Reitgjerdet.
1919: Stortinget vedtok at anlegget skulle omorganiseres til "fængselsmessig" sinnssykeasyl.
1920: Nabogården Brøset blir inkorporert i sykehusanlegget.
1923: Reitgjerdet åpnet med ny struktur, autorisert for 105 pasienter. Nye bygninger blir oppført, bl.a villa for overlegen.
1950-tallet: Personalboliger blir oppført.
1961: Nybygget Sykeavdeling står ferdig.
1963: Kriminalasylet i Trondheim nedlagt, pasientene overført til Reitgjerdet.
1977: Velferdsbygg oppført.
1980: Sykehuset foreslått nedlagt, Stortingsbeslutning om dette i 1982.
1987: Statens virksomhet lagt ned, eiendommen overført til Sør-Trøndelag fylkeskommune.
Navnet endres til Brøset.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9901552
GAB nr: 182758604
Navn: Brøsetv. 98 - Bygg
01 - Hovedbygget
Oppført: 1861

Byggnr: 9901554
GAB nr: 182253936
Navn: Brøsetv. 98 - Bygg
03 - sykeavdeling
Oppført: 1961

Byggnr: 9901557
GAB nr: 182254967
Navn: Brøsetv. 98 - Bygg
06 - forvalterbolig
Oppført: 1850 - 1874

Byggnr: 9901561
GAB nr: 182254959
Navn: Brøsetv. 98 - Bygg
12 - Verksted med garasje
Oppført:

Byggnr: 9902959
GAB nr: 182255025
Navn: Brøsetv. 98 - Bygg
20 - garasje, redskapsbod
Oppført: 1920

Hovedbygget mot hovedinngangen. Foto: Leif Maliks, Forsvarsbygg.

Forvalterboligen sett fra vest. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

Deler av anlegget sett fra sørvest. Foto: Leif Maliks, Forsvarsbygg.

Inngangspartiet til den gamle overlegeboligen. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

Korridorbygning sett fra nord. Foto: Leif Maliks, Forsvarsbygg.

Stabburet. Foto: Leif Maliks, Forsvarsbygg.

Den gamle overlegeboligen sett fra nordvest. Foto: Leif Anker, Forsvarsbygg.

Fra boligområdet på Brøset. Foto: Leif Maliks.

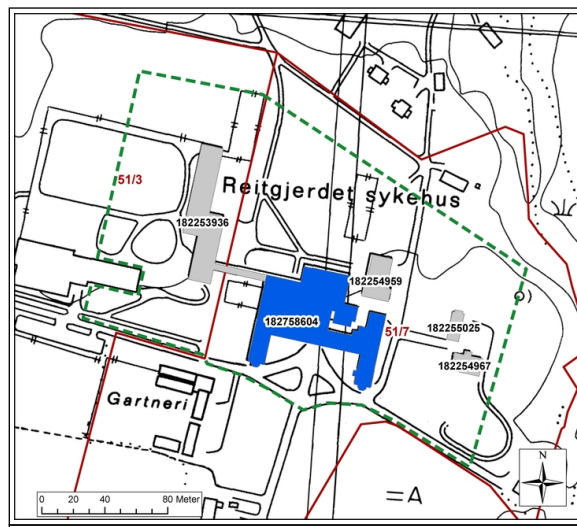
Historisk situasjonsplan.

BYGNING 9901552 Brøsetv. 98 - Bygg 01 - Hovedbygget

Kompleks 9900159 St. Olavs Hospital psykisk helsevern avd. Brøset

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	HM St Olavs Hospital HF
GAB nr:	182758604
Gnr/bnr:	51/7
Oppført:	- 1861
Byggherre:	Staten
Arkitekt:	Schirmer og von Hanno
Opprinnelig funksjon:	Helse/pleie
Nåværende funksjon:	Helse/pleie
Bygningsart:	Sykehus
Regulering:	Uregulert:
Vernestatus:	

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Den gamle pasientbygningen består av to toetasjes, parallelle fløyer orientert i nord-sydlig retning, den vestre opprinnelig for kvinner, den østre for menn. Fløyene er forbundet midt på med en hovedkropp som dels ble brukt sammen med fløyene, dels rommet fellesfunksjoner. Disse tre huskroppene har sidekorridor, to trappehus er plassert i den nordlige vinkelen mellom hovedfløy og sidefløyer. Midtpå hovedfløyen på nordsiden er en fløy som utelukkende rommet fellesfunksjoner som spisesal i 1. etasje og kapell i 2. etasje. Kapellet i er oppført i lignende middelalderinspirert stil som eksteriøret. På nordsiden er flere mindre tilbygg, hovedsaklig for økonomifunksjoner og forbindelsesgang til Sykeavdelingen. I kjelleretasjen var det opprinnelig funksjoner som bad og vaskeri, mens loftet ble benyttet til lager. Bygningen er oppført i slemmet mur, etasjeskillere i tre, og med et enkelt saltak. Dagens kobbhus, og likeledes arken over hovedinngangen, er fra en senere ombygging hvor loftet er blitt innredet til beboelse for betjeningen. På de sydlige av pasientfløyenes ender, og på fellesfløyens nordende, stikker det ut tårnliknende karnapper av lignende slag som på Gaustad sykehus. Opprinnelig hadde bygningen trappegavler på de fem fløyendene. Bygningen er innvendig preget av ombygging i flere faser, og har bortsett fra i kapellet lav grad av autenticitet i interiøret.

Sammendrag bygningshistorie

Den gamle hovedbygningen er tegnet av Schirmer og von Hanno, to av datidens fremste arkitekter. Et av Schirmers og norsk helsehistories, betydeligste anlegg, Gaustad asyl, var tatt i bruk bare seks år i forveien og det finnes arkitektoniske likheter mellom anleggene, f.eks de mange kantede tårnene på fasadene. Opprinnelig hadde bygningen også trappegavler på de fem kortsidene. Kapellet i bygningen er oppført i lignende stil. Bygningen ble innviet i 1861. Om- og tilbygging i forbindelse med endret funksjon som kriminalasyl på 1920-tallet, trolig også ombygginger før det. Ytterligere om-/tilbygginger i nordenden ca 1960 i forbindelse med etablering av nybygget.

Vern

Formål:	Formålet med fredningen er å bevare hovedbygningen fra 1861 som det sentrale elementet i Reitgjerdet pleiestiftelse for spedalske. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige eksteriør og autentiske deler av interiøret.
Begrunnelse:	Byggingen av Reitgjerdet pleiestiftelse for spedalske på slutten av 1850-tallet var et stort helsepolitisk løft i kampen mot en sykdom hvor Norge i et europeisk perspektiv var særlig hard rammet, men også stod langt fremme i forskningen. Reitgjerdet/Brøset er dessuten helsehistorisk verdifullt i egenskap av sin rolle som landets spesialasyl for særlig vanskelig sinnssyke. Hovedbygningen har aldri vært gjenstand for en grundig bygningshistorisk analyse, men det er ikke desto mindre rimelig å tillegge anlegget betydelig kulturhistorisk verdi slik det står, også med flere om- og tilbygg. Den mest autentiske delen av interiøret er kapellet; som ut fra arkitektur og funksjon vurderes å ha høy verneverdi.
Omfang:	Vernet omfatter eksteriøret på hovedbygningen fra 1861 samt interiøret i kapellet.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Kapell
Beskrivelse: Den eneste autentiske delen av interiøret fra tiden som leprahospital.

BYGNING 9901552 Brøsetv. 98 - Bygg 01 - Hovedbygget

Kompleks 9900159 St. Olavs Hospital psykisk helsevern avd. Brøset

Hovedinngangen sett fra sør. Foto: Leif Maliks, Forsvarsbygg.

Eksempel på karnappene på sørsiden av bygningen. Foto: Leif Maliks, Forsvarsbygg.

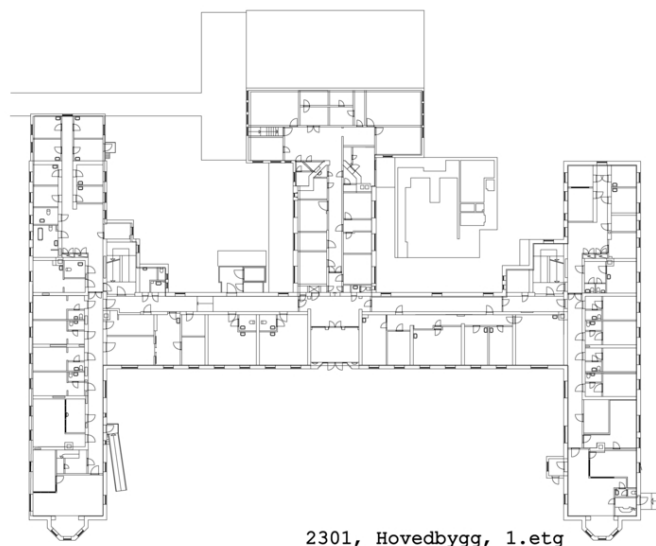
Fra baksiden, med kapellet litt til venstre. Foto: Leif Maliks, Forsvarsbygg.

Mot bakgården, med diverse økonomibygninger. Foto: Leif Maliks, Forsvarsbygg.

Baksiden, med kapellet og pipa, sett fra øst. Foto: Leif Maliks, Forsvarsbygg.

2301, Hovedbygg, 1.etg

Plantegning 1. etasje.